

Книшенко Наталія Петрівна
*доцент кафедри українознавства ХНАДУ,
кандидат філологічних наук, доцент
e-mail: knishenko@meta.ua*

ЗАСТОСУВАННЯ ІДЕЙ I. S. P. NATION У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Сучасна мовна освіта у закладах вищої освіти потребує ефективних методів формування професійно спрямованої лексичної компетентності. Це особливо актуально для технічних спеціальностей, де термінологія є основою фахової комунікації. Одним із найбільш авторитетних дослідників процесу засвоєння лексики є I. S. P. Nation, який розробив комплексну модель навчання словникового запасу іноземної мови. Ідеї Nation можуть бути успішно адаптовані й до викладання української мови за професійним спрямуванням, зокрема в підготовці майбутніх інженерів дорожнього будівництва.

Nation підкреслює, що знання слова складається з трьох взаємопов'язаних аспектів: форми, значення та використання. Для ефективного навчання професійної лексики потрібно системно працювати з кожним із цих аспектів.

По-перше, студент має впізнавати та правильно відтворювати термін на слух і письмі; по-друге – розуміти його точне значення в контексті фахових завдань; по-третє – використовувати у відповідних професійних ситуаціях: під час опису технологічних процесів, аналізу креслень, складання звітності, технічного листування тощо.

Згідно з Nation, словникова робота повинна поєднувати цільове навчання (запам'ятовування термінів, вправи, повторення) та інцидентне навчання, що відбувається під час читання фахових текстів, перегляду відеоматеріалів і виконання практичних завдань.

У курсі української мови за професійним спрямуванням це може включати: роботу зі спеціалізованими глосаріями галузі дорожнього будівництва; вправи на розпізнавання значень термінів у різних контекстах; читання й аналіз інженерної документації; складання технічних описів і характеристик.

Такий підхід сприяє як швидкому накопиченню базового термінологічного запасу, так і глибокому розумінню його функціонування в професійному дискурсі.

Nation пропонує модель із чотирьох компонентів, що може бути застосована під час вивчення української професійної мови.

1. Значний обсяг читання. Студентам мають пропонуватися тексти, близькі до реальних професійних матеріалів: стандарти, технічні характеристики матеріалів, інструкції з будівництва дорожнього покриття, паспорти асфальтобетонних сумішей. Читання таких текстів у режимі «зрозумілого введення» допомагає ненавмисно засвоювати терміни: *уцільнення покриття, щебеневопіщана суміш, глибокий вібратор, дорожня карта ремонту*.

2. Навмисне навчання термінології. Передбачає роботу зі списками слів і картками, вправи на співвіднесення терміна та його визначення, створення власних глосаріїв. Для майбутніх дорожників можна створювати набори карток типу: *асфальтобетон – склад, види; геотекстиль – функції; бітум – марки та властивості; поздовжній ухил; водовідведення; коефіцієнт уцільнення*.

3. Активізація лексики у мовленні та письмі. Термінологія має переходити в активний словник через говоріння й письмові завдання. Доцільно використовувати рольові ситуації: *«інженер пояснює технологію асфальтування», «представник підрядника звітує про етапи виконання робіт»*. У письмі ефективні завдання на складання технічних звітів або пояснювальних записок.

4. Формування стратегій самостійної лексичної роботи. Студентів слід навчати: користуватися термінологічними словниками й електронними ресурсами; визначати значення терміна за контекстом; застосовувати словотвір для розуміння нових назв (*уцільнювач, відсів, гідроізоляційний, протиожеледний*).

Nation наголошує, що ефективно навчання має спиратися на принцип частотності. Це означає, що спершу потрібно формувати ядро базових професійних термінів, що найчастіше трапляються в інженерній документації. Для дорожнього будівництва такими є: *асфальтобетон, щебінь, коток, укочування,*

грунтова основа, дорожнє покриття, розмітка, рівність поверхні, водовідведення.

Прикладами адаптації ідей Nation до курсу української мови для студентів-дорожників можуть бути такі.

Контекстуальне засвоєння слова. *Під час укладання асфальтобетону важливим показником є коефіцієнт ущільнення. Якщо ущільнення недостатнє, покриття швидко руйнується.* Студенти визначають значення терміна *ущільнення* за контекстом.

Колокації. Завдання – скласти технічні описи, використовуючи запропоновані колокації : *пісочно-щебенева суміш, верхній шар покриття, гарячий асфальтобетон, транспортне навантаження, бітумна емульсія.*

Навмисне навчання. Студенти створюють картки для термінів : *геотекстиль – функції в дорожній конструкції; вирівнювальний шар – призначення; коток статичний – характеристика; протиожеледна суміш – сфера застосування.*

Активізація у мовленні. Рольове завдання: *інженер дорожньої ділянки пояснює групі підрядників порядок підготовки основи дороги.* Студенти застосовують терміни: *планування, ущільнення основи, вирівнювальний шар, укочування.*

Ідеї I. S. P. Nation щодо організації словникового навчання є надзвичайно продуктивними для використання в курсі української мови за професійним спрямуванням. Вони допомагають оптимізувати засвоєння термінів, забезпечити баланс між теорією та практикою та сформувати у студентів дорожньо-будівельних спеціальностей здатність ефективно користуватися професійною мовою у реальних виробничих ситуаціях.

Література

1. Nation, I. S. P. *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: CUP, 2013.

2. Bryant, S., Menzel, P. *Teaching Professional Vocabulary in ESP Contexts*. *Journal of Applied Linguistics and ESP*, 2021.
3. Bocanegra-Valle, A. *Terminology Teaching and Learning in Higher Education*. *ESP Today*, 2019.
4. Coxhead, A. *A New Academic Word List*. *TESOL Quarterly*, 2000.
5. Книщенко Н.П. Комплексне дослідження української дорожньо-будівельної термінологічної лексики: монографія / М-во освіти і науки України, ХНАДУ, каф. українознавства; Н.П. Книщенко. – Харків: ФОП Бровін О.В., 2023. 150 с. ISBN 978-617-8238-02-5.
6. Schmitt, N. *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge: CUP, 2000.